

Enw'r Polisi:	Gwrth-Fwlio
Dyddiad Derbyn:	Mai 2016
Dyddiad Adolygu:	Medi 2018
Polisi Clwstwr neu Ysgol:	Polisi Ysgol Glan Clwyd
Polisi Statudol neu an-statudol:	Statudol

1.0 Cyflwyniad

Mae gan bob disgybl yr hawl i deimlo'n hapus, yn ddiogel ac yn gynwysedig, a'r hawl i weithio mewn awyrgylch heb deimlo bygythiad nac ofn. Yr ydym, yn Ysgol Glan Clwyd, yn cydnabod effaith andwyol bwlio ar hunan werth a hunan hyder person ac, o ganlyniad, ar ei allu i ddysgu'n effeithiol. Y mae perthynas rhwng cyrhaeddiad addysgol, presenoldeb a bodlondeb emosiynol plant a phobl ifanc yn gynyddol gael ei chydnabod. Rhoddir cryn bwyslais ar sicrhau bod disgyblion yn teimlo'n ddiogel yn yr ysgol am resymau addysgol yn ogystal â moesol.

Bydd cymuned yr ysgol yn hybu awyrgylch gwrth-fwlio. Mae bwlio, o unrhyw fath, yn annerbyniol a bydd unrhyw un sydd yn dioddef bwlio yn derbyn cefnogaeth lawn.

2.0 Nod

- (i) Sicrhau nad oes yr un plentyn yn amharu mewn unrhyw ffordd ar hapusrwydd a datblygiad addysgiadol unrhyw blentyn arall o fewn yr ysgol, drwy greu awyrgylch ddiogel a hapus i'r holl ddisgyblion, ym mhob sefyllfa yn ystod eu gweithgareddau ysgol.
- (ii) Creu awyrgylch lle mae bwlio o unrhyw fath yn annerbyniol. Petai achos o fwlio'n digwydd dylai'r plant fedru dweud, a bod yn hyderus yr ymdrinnir â'r mater yn ddiymdroi ac yn effeithiol. Cymell unrhyw un sydd yn ymwybodol bod bwlio yn digwydd, i ddweud wrth y staff.
- (iii) Argyhoeddi rhieni bod lles y plant yn flaenoriaeth a'u bod yn cael eu haddysgu mewn awyrgylch ddiogel a chydweithio gyda hwy i atal bwlio.

3.0 Amcanian

Bydd yr ysgol yn:

- (i) gweithredu'n rhagweithiol yn yr ymgyrch i atal bwlio,
- (ii) gweithredu polisi gwrth-fwlio ysgol gyfan, sydd yn gyfarwydd i holl staff yr ysgol, i'r disgyblion, rhieni a Llywodraethwyr
- (ii) creu awyrgylch ac ethos lle mae bwlio'n annerbyniol a chymell disgyblion i adrodd ar unrhyw achos o fwlio, gan argyhoeddi dioddefwyr y bydd yr ysgol yn gweithredu i'w cadw'n ddiogel

- (iv) codi ymwybyddiaeth staff, disgyblion a rhieni o beth yw bwlio, o arwyddion a symptomau bwlio ac o'r camau priodol i'w dilyn mewn achos o fwlio neu gyhuddiad o fwlio, gw. Atodiad
- (v) hybu hunan-barch pob plentyn a pharch at gyfoedion ac oedolion
- (vi) gweithio mewn partneriaeth â rhieni er mwyn sicrhau gweithredu effeithiol pe cyfyd achos o fwlio neu gyhuddiad o fwlio.
- (vii) codi hyder a ffydd y plant a'r rhieni yn nulliau'r ysgol o ymdrin â bwlio

4.0 Canllawiau

4.1 Diffinio Bwlio

Ymddygiad ymosodol neu sarhaus gan unigolyn neu grŵp, sy'n aml yn cael ei ailadrodd dros gyfnod, sy'n creu dolur neu niwed yn fwiadol. Mae ymchwil yn dangos y gall bwlio gael effaith ddinistriol ar fywydau pobl ifanc. I rai, gall greu effeithiau tymor hir sy'n achosi gofid a niwed i ddatblygiad cymdeithasol ac emosiynol.

4.2 Mathau o fwlio

Mae sawl math o fwlio. Er mwyn monitro lefelau a natur y bwlio ar draws yr Awdurdod fe fydd Adran Cynhwysiad yr Adran Addysg yn categoreiddio'r bwlio. Fe all bwlio fod yn un neu yn gymysgedd o'r categorïau isod:

- Corfforol – taro, cicio, dwyn, cuddio eiddo, trais rhywiol ac aflonyddwch.
- Geiriol (Llafar) – galw enwau, sarhau, bychanu
- Emosiynol – Cychwyn sibrydion di-sail, peidio siarad â rhywun, eithrio o grwpiau.

Yn ogystal â'r categorïau cyffredinol uchod y mae'r ysgol yn monitro lefelau o fwlio yn y categorïau penodol isod:

- Technolegol- anfon negeseuon maleisus drwy e-bost, sefydlu blog maleisus ei natur neu ddanfon testun neu neges faleisus ar ffôn
- Hiliol - gall fod yn fwlio corfforol, geiriol neu emosiynol ar sail hil.
- Arall – bwlio ar sail anabledd corfforol neu feddyliol, nodweddion iechyd neu unrhyw nodwedd y gellir ei diffinio yn eglur.
- Homoffobaidd - gall fod yn fwlio corfforol, geiriol neu emosiynol ar sail rhywioldeb honedig neu beidio, (mwy addas i'r Uwchradd).

Gall achosion difrifol o fwlio, e.e. aflonyddu neu drais rhywiol arwain at gyfeiriad at Dîm Amddiffyn Plant y Gwasanaethau Cymdeithasol.

4.3 Atal Bwlio

Bydd yr ysgol yn ceisio gweithredu'n rhagweithiol yn yr ymgyrch i atal bwlio, drwy ddilyn y canllawiau a ganlyn:

- (i) Trafodir bwlio ar sawl lefel drwy'r ysgol:
  - Ysgol gyfan, (e.e. gwasanaethau, Cyngor Ysgol, cyflwyniadau dramatig).

- Dosbarth, (e.e. ABCh, Cyngor Blwyddyn, blwch cyfrinachol, Swyddog Heddlu). Hybir cydweithredu mewn gwersi drwy weithgareddau pâr/grŵp.
- Unigol, (e.e. cefnogaeth ychwanegol i ddisgybl sydd yn neu wedi cael ei fwlio).

- (ii) Anogir disgyblion i siarad gydag aelodau staff am achosion o fwlio y maent hwy neu eraill yn ei ddiodef. Bydd y staff yn ymateb yn bositif ac yn sicrhau'r dioddefwr fod y gwyn yn cael ei chymryd o ddifrif ac y gweithredir arni.
- (iii) Bydd y staff yn sensitif i arwyddion o fwlio, gan ystyried y gall y bwli ymddwyn yn y tymor byr neu hir, yn eiriol, yn ystumiol neu'n gorfforol, yn slei neu'n amlwg.
- (iv) Sicrheir goruchwyliaeth ofalus bob amser, yn enwedig mewn ardaloedd ac ar amseroedd lle gall bwlio ddigwydd. Sicrheir presenoldeb cyfeillgar ac anffurfiol wrth oruchwyllo ar y buarthau.
- (v) Anogir rhieni i hysbysu'r ysgol yn syth os tybient fod eu plentyn yn dioddef o fwlio. Yn yr un modd, anogir rhieni i hysbysu'r ysgol os ydynt yn amau bod eu plentyn hwy yn bwlio eraill. Mae cydweithrediad rhwng yr ysgol a'r cartref yn bwysig.

4.4 Ymateb i Achos o Fwlio

- (i) Os tybir bod plentyn yn cael ei fwlio, dylid tynnu sylw'r Arweinydd Cynnydd i'r mater yn syth a chofnodi'r digwyddiad/cyhuddiad.
- (ii) Bydd achosion neu gyhuddiadau o fwlio yn cael eu hymchwilio'n syth a gwneir pob ymdrech i roi terfyn ar y bwlio rhag blaen ac i sicrhau diogelwch y dioddefwr.
- (iii) Bydd yr ysgol yn ymateb mewn modd sydd yn gyfatebol i ddifrifoldeb y digwyddiad/ cyhuddiad.
- (iv) Mewn rhai achosion, gwahoddir y rhieni i drafod y mater ac i gytuno ar y dull priodol o weithredu.
- (iv) Mewn achosion mwy difrifol, ymgynghorir â chadeirydd y Llywodraethwyr a/neu'r Corff Llywodraethu cyfan, gan weithredu ar eu hargymhellion. Mewn achosion difrifol, gwahoddir y swyddog cynhwysiant yr awdurdod lleol i drafod y sefyllfa a gweithredu arno.
- (v) Ymdrinnir yn sensitif â'r dioddefwr. Gwrandewir yn ofalus ar yr hyn y mae'n ei ddweud, cynigir cysur a chyngor a cheisir addysgu strategaethau iddo i'w defnyddio mewn sefyllfaoedd o fwlio. Fe'i sicrheir ei fod wedi gwneud y peth iawn wrth ddweud ac nad arno ef mae y bai am ymddygiad y bwli.
- (vi) Ymdrinnir â'r bwli mewn modd sensitif a chadarnhaol. Rhoddir ar ddeall iddo ei fod wedi ymddwyn mewn modd annerbyniol ac anogir ef i newid ei ymddygiad. Trafodir y rheolau y mae wedi'u torri a cheisir codi ei ymwybyddiaeth o sefyllfa'r dioddefwr. Gellir gofyn i'r bwli ymddiheuro ac ymdrechir i gymodi'r disgyblion, os yn bosibl.
- (vii) Penderfynir ar gosb i'r bwli, gan esbonio pam y'i rhoddir.
- (ix) Wedi'r digwyddiad, bydd y sefyllfa'n cael ei monitro i sicrhau nad yw'r bwlio'n ailgychwyn.
- (x) Mewn amgylchiadau difrifol, rhaid ystyried gwahardd neu ddiarddel y bwli.

4.5 Cefnogaeth gan yr AALI

i) Yr adran Cynhwysiant

Mae'r adran gynhwysiant wedi ymrwymo i sicrhau fod bob plentyn yn cael cyfle i dderbyn addysg mewn awyrgylch sydd yn ddiogel ac yn rhydd o unrhyw fath o fwlio, bygythiad neu aflonyddiad.

Pan yn briodol, bydd yr adran gynhwysiant yn ymwneud ag achosion unigol gan anelu i ddatrys y sefyllfa sy'n poeni'r person ifanc trwy: -

- sicrhau bod ysgolion yn cadw at unrhyw bolisi perthnasol.
- adnabod ffactorau sy'n gefndirol i'r bwlio
- weithredu fel cyfryngwr annibynnol
- gefnogi pobl ifanc sy'n cael eu bwlio
- ddarparu cyngor arbenigol i ysgolion, rhieni a disgybl

ii) Y Gwasanaeth Cefnogi Ymddygiad

Y mae athrawon ar gael i ymweld ag ysgolion i drafod achosion penodol efo athrawon a disgyblion.

iii) Y Gwasanaeth Cwnsela

Y mae gwasanaeth cwnsela ar gael gan yr ysgol. Gall cwnselydd gynorthwyo dioddefwr neu fwli i ystyried ffyrdd iachach o ffurfio cysylltiadau ac i edrych ar faterion yn ymwneud â dicter a goddefoldeb. Gellir hefyd ymdrin â diffyg hunan-dyb, ymddiriedaeth a hyder. Gall cwnsela fod yn ddefnyddiol i sefydlu patrymau meddwl mwy cadarnhaol ac i ymchwilio i ambell i gred afiach.

iv) Y Cynllun 'Ysgolion Iach'

Mae cynllun 'Ysgolion Iach' cenedlaethol yn cael ei reoli mewn partneriaeth gyda Gwasanaeth Iechyd Cyhoeddus Cenedlaethol Cymru a'r Bwrdd Iechyd Lleol.

Mae'r cynllun yn galluogi ysgolion i gyfrannu'n bositif tuag at iechyd a lles eu disgyblion, athrawon a'r gymuned ehangach drwy ddatblygu amgylchedd sy'n hyrwyddo iechyd.

Mae 'Ysgolion Iach' yn cyflwyno agweddau iechyd a lles drwy'r

- Cwricwlwm Cenedlaethol
- Cwricwlwm amgen ac ethos ysgol
- Datblygu ar y cysylltiadau sydd yn bodoli eisoes rhwng y cartref, y gymuned ac asiantaethau arbenigol.

5.0 Casgliadau

- (i) Mae bwlio o unrhyw fath yn annerbyniol yn Ysgol Glan Clwyd ac mae strategaethau pendant yn eu lle i ddelio ag unrhyw achlysur o fwlio a allai godi.
- (ii) Rhaid gweithredu ar unwaith i achosion neu i gyhuddiadau o fwlio.

- (iii) Er mor bwysig ydyw i ymateb yn bositif at y dioddefwr, rhaid gochel rhag bod yn or- amddiffynnol a'i addysgu i ddatblygu strategaethau i'w amddiffyn ei hun rhag cael ei fwlio.
- (iv) Ni ellir anwybyddu digwyddiadau y tu allan i'r ysgol, gan eu bod yn gallu gorlifo'r ddwy ffordd. Rhaid ymateb yn briodol wrth ystyried difrifoldeb y cyhuddiad/digwyddiad.
- (iv) Mae cydweithrediad rhwng y cartref a'r ysgol yn bwysig; rhaid argyhoeddi rhieni bod yr ysgol yn barod bob amser i drafod eu pryderon. Os cyfyd achosion pan fydd rhieni'n teimlo nad yw'r ysgol wedi delio'n effeithiol gydag achos o fwlio, gofynnir iddynt ddwyn y mater i sylw'r Pennaeth. Os na all y Pennaeth ddelio â'r mater yn anffurfiol, gall y rhieni ddilyn trefn gwyno ffurfiol yr ysgol.

6.0 Ymgynghoriad

- Holiadur ysgol gyfan – Llais y dysgwyr.
- Llais y dysgwyr – Diwrnod Parch.
- Gwersi ABCh a thrafodaeth dilynol.
- Llywodraethwyr ysgol.
- Staff addysgu ac ategol.

ATODIAD I'R POLISI GWRTH-FWLIO – CANLLAWIAU I ATHRAWON

MATHAU O FWLIO

Mae sawl math o fwlio

- Emosiynol, e.e. bod yn gas, eithrio, poenydio
- Geiriol, e.e. galw enwau, gwatwar, dweud celwydd, profocio
- Corfforol, e.e. gwthio, cicio, taro neu unrhyw ddefnydd o drais
- Hiliol, e.e. gwawdio, graffiti
- 'Cyber', e.e. y rhyngrwyd, ffôn symudol, camera a fideo
- Rhywiol, e.e. sylwadau neu cyffyrddiadau amhriodol
- Homoffobig, e.e. y defnydd o ieithwedd homoffobig

ARWYDDION A SYMPTOMAU O FWLIO

Dylai oedolion fod yn effro i arwyddion o fwlio, gan ymchwilio ymhellach os yw plentyn yn:

- anhapus i ddod i'r ysgol
- teimlo'n sâl yn y boreau
- absennol yn aml
- ofni cerdded i neu o'r ysgol
- newid ei arferion
- mynd yn fewnblyg
- mynd yn bryderus
- colli hyder
- dechrau siarad ag atal
- datblygu ystumiau o nerfusrwydd ('nervous tick')
- crio ei hun i gysgu neu'n dioddef o hunllefau
- Gwlychu'r gwely
- colli diddordeb yn ei waith ysgol a thangyflawni
- osgoi mynd i weithgareddau/clybiau/gwersi a.y.b. ar ôl ysgol
- mynd adref gydag offer neu ddillad wedi'u malu neu wedi mynd ar goll
- colli arian cinio a.y.b. yn aml
- sôn am redeg i ffwrdd
- cuddio cleisiau neu farciau
- ymddwyn yn ymosodol neu'n afresymol
- bwlio brodyr neu chworydd neu blant llai
- colli chwant bwyd
- ofni defnyddio'r we neu'r ffôn

YMATEB I ACHOS / GYHUDDIAD O FWLIO

- Nid yw Ysgol Glan Clwyd yn caniatáu bwlio ac mae'r cyfrifoldeb o sicrhau awyrgylch ddi-fwlio yn syrthio ar bob aelod o staff ac ar bob plentyn.
- Bydd yr ysgol yn ymateb mewn modd sydd yn gyfatebol i ddifrifoldeb y digwyddiad/ cyhuddiad.
- Bydd yr athro sydd yn ymdrin ac achos o fwlio yn cofnodi pob achos
- Byddwn yn cyfweid y rhai sydd yn gysylltiedig yn unigol ac yn gwrandao ar eu fersiynau'n ofalus.

- Bydd yr ysgol yn cymryd camau pendant a chadarn os bydd tystiolaeth o fwlio.
- Byddwn yn monitro sefyllfaoedd/cyhuddiadau o fwlio yn ofalus.
- CEFNOGAETH I'R DIODDEFWR
- Cymryd camau di-oed i atal y sefyllfa ac i sicrhau diogelwch y dioddefwr.
- Ei argyhoeddi ei fod yn ddiogel ac yr ymdrinnir â'r mater yn ddi-oed.
- Ei argyhoeddi mai dweud oedd y peth cywir i'w wneud a'i annog i adrodd ar unrhyw ddigwyddiadau pellach.
- Ceisio canfod difrifoldeb y digwyddiad/cyhuddiad.
- Dangos cydymdeimlad ac empathi.
- Cyd-drafod sut i geisio datrys y broblem.
- Sicrhau'r dioddefwr nad yw'n haeddu cael ei fwlio ac nad arno ef mae'r bai.
- Os yn briodol, annog y bwli a'r dioddefwr i gyfarfod ac i drafod. Sicrhau bod oedolyn yn ganolwr.
- Trafod strategaethau i osgoi digwyddiadau pellach.
- Cyngori ar sut i ymddwyn yn bendant.
- Cefnogaeth grŵp, (ffrindiau a chyfoedion).
- Sicrhau goruchwyliaeth a monitro gofalus.
- Cydweithio gyda'r rhieni.

YMDRIN Â'R BWLI

- Rhoi neges glir nad yw bwlio o unrhyw fath yn dderbyniol yn yr ysgol a'i fod yn torri rheolau'r ysgol.
- Trafod y rhesymau y tu ôl i'w ymddygiad.
- Ei annog yn gryf i newid ei ymddygiad a chynnig modelau derbyniol.
- Os yn briodol, annog y bwli a'r dioddefwr i gyfarfod ac i drafod. Sicrhau bod oedolyn yn ganolwr.
- Os yn briodol, gofynnir i'r bwlio ymddiheuro.
- Penderfynu ar gosb, gan esbonio pam y'i rhoddir
- Cysylltu â'r rhieni.
- Ei sicrhau y byddwn yn monitro'r sefyllfa a nas oddefir unrhyw fwlio pellach.
- Mesurau pellach:
- Eithrio o grŵp
- Colli breintiau, e.e. amser cinio
- Gwaharddiad rhag cymryd rhan mewn gweithgareddau all-gwricwlaidd/cynrychioli'r ysgol mewn gweithgareddau.
- Mewn achosion eithafol, gwahardd/diarddel o'r ysgol.

STRATEGAETHAU I ATAL BWLIO

Byddwn yn dilyn y dulliau canlynol i geisio atal bwlio:

- Sicrhau bod rheolau yr ysgol yn gyfarwydd i bob disgybl.
- Arwyddo cytundeb atal bwlio.
- Dilyn uned o waith trawsgwricwlaidd ar fwlio yn y gwersi ABC
- Darllen storïau a cherddi am fwlio.
- Actio rôl.
- Trafodaethau o'r gwybodaeth sydd yn y dyddiaduron gwaith..
- Gwasanaethau torfol.
- Blwch cyfrinachol yn yr ysgol.

GWASANAETHAU CYMORTH

NSPCC

www.nspcc.org.uk NSPCC Bullying Online

www.bullying.co.uk NSPCC Kids Zone

help@nspcc.org.uk

0808 800 5000 Childline

www.childline.org.uk/Bullyingasp

8001111 Kidscape

www.kidscape.org.uk Kidscape

Parents Helpline 0845 1 205 204

Children's Legal Centre 0845 345 4345

Parentline Plus 0808 800 2222

Youth Access 020 8772 99

